

İKİNCİ BAHAR EYLEMLERİ DALGASI

5 Şubat 2022

Yıldırım Koç

BİRİNCİ BAHAR EYLEMLERİ DALGASI

Türkiye işçi sınıfı tarihinin en önemli eylemlerinden biri 1989 yılı Nisan ayında başlayan ve yaklaşık 2,5 yıl süren yaygın kitle mücadelesidir. Bahar Eylemleri önce yüzbinlerce kamu sektörü işçisinin eylemi olarak başladı. Ardından özel sektör işyerlerindeki işçilerin grevleri ve diğer meşru ve demokratik eylemleri gündeme geldi. Memur statüsünde istihdam edilen ücretliler ise 1991 yılında yavaştan hareketlenmeye başladı.

Kitleler, kısa vadeli çıkarlarını çok iyi bilen ve onlara göre hareket eden, gerçekçi, sırtında yumurta küfesi taşıdığı için risk almaktan mümkün olduğunca kaçınan, ancak hayat başka çare bırakmadığında sert tepki gösteren, feleğin çemberinden geçmiş, görmüş geçirmiş, akıllı, adam kullanmasını çok iyi bilen, zorlukları sabırla aşma yeteneğine sahip, zamanlama ustası sıradan insanlardan oluşur. Bu insanlar hayatlarından memnunsaydı, ağzınızla kuş tutsanız, onları harekete geçiremezsiniz. Bu insanların oturdukları minder tutuşmuşsa ve siyasal iktidarın zayıfladığı biçiminde bir algı söz konusuysa, hiçbir güvenlik gücü veya örgüt, bu sıradan insanların meşru ve demokratik kitle eylemlerini engelleyemez, önleyemez. Böyle bir durumda sorunlar mevcut düzenin sınırları içinde çözüme kavuşturulamazsa ve alternatif bir siyasal/toplumsal/ekonomik düzenin savunucusu güvenilir ve güçlü bir siyasal örgüt mevcutsa, önemli dönüşümler yaşanabilir.

Bu eylemlerde önderlik ettiğini ileri süren siyasal yapılar olabilir; ancak onlar açısından sel gittikten sonra kalan kumun ne kadar olduğu, onların eylemlerdeki rolünü ve etkisini yansıtır. Bazı sendikacılarla yapılan birkaç toplantıyla yüzbinlerce işçinin mücadelesine önderlik edildiğini sanmak, sınıf hareketinin dinamiklerini kavramamaktır, hayal dünyasında yaşamaktır.

1989-1991 eylemleri, bu gözlemlerin önemli kanıtlarından biridir.

Ciddi bir mutlak yoksullaşma önce sızlanmaya, küfürlere ve beddualara yol açtı. Ardından, ANAP iktidarının 1989 Mart yerel seçimlerinde yaşadığı büyük yenilgi sonrasında zayıf iktidar algısı ortaya çıkınca, meşru ve demokratik kitle eylemleri hızla gelişti. Mutlak yoksullaşma ve zayıf siyasal iktidar algısı, yüzbinlerce işçinin, bir siyasi önderlik olmaksızın, yaratıcı kitle eylemlerine yönelmesini sağladı.

Bahar Eylemleri, işçilerin 1982 yılından itibaren yaşadığı büyük mutlak yoksullaşmanın kayıplarının, mevcut düzen içinde fazlasıyla telafi edilebilmesini sağladı. 1991 yılında bağitlanan toplu iş sözleşmeleri sonucunda ulaşılan gerçek ücret düzeyi, 12 Eylül Darbesi öncesindeki gerçek ücret düzeyinin epeyce üstündeydi. Meşru ve demokratik kitle eylemleriyle gerçek ücret kayıplarını mevcut düzen içinde fazlasıyla telafi edebilen işçiler, siyasal alanda düzen dışı veya düzen karşıtı örgütlenmelere ihtiyaç duymadılar. Kısa vadeli çıkarlarını çok iyi bilen milyonlarca işçi, başta vizite eylemleri olmak üzere çeşitli kitle eylemleri geliştirerek ve uygulayarak, fazla risk almadan istediği sonuçları elde etti. Herşey olması gerektiği gibi oldu.

Bahar Eylemlerinin en önemli eksiği, kamu sektörü işçileri, özel sektör işçileri ve memurların birlikte mücadelesinin olmamasıydı. Bu birlikteliği zorlayan etmenler eksikti. Ancak bu birlikteliğe ihtiyaç duyulmadan ve bu birliktelik olmadan da gerçek ücretlerdeki artışlar sağlanabildi.

Bahar Eylemlerinde işsizlerin ve emekli-dul-yetimlerin mücadelesi ve mücadele eden işçilere desteği yoktu. Bu da son derece doğaldı; yaşanan ekonomik sorunlar bu kesimi henüz çok fazla rahatsız etmiyordu.

Bahar Eylemleri sürecinde kırsal bölgelerdeki küçük üreticilerin ve kentlerdeki esnaf-sanatkarın eylemi ve eylem yapan işçilere önemli bir desteği olmadı. Bu da son derece doğaldı; çünkü yaşanan ekonomik sorunlar toplumun bu kesimini henüz çok fazla rahatsız etmiyordu. Ayrıca bu kesimlerin örgütlü mücadele geleneği de yoktu.

İşçi sınıfının çeşitli tabakalarının birbirinden kopuk olarak 1989-1991 döneminde gerçekleştirdiği meşru ve demokratik kitle eylemleri, işçilerin ve memurların 12 Eylül Darbesi sonrasında ve ANAP iktidarı döneminde yaşadıkları mutlak yoksullaşmanın etkilerini sildi; gerçek ücretler 1991 yılında

Türkiye tarihinin en yüksek düzeyine yükseldi. Bu gelişme, mevcut düzenin sınırları içinde çok fazla risk alınmadan gerçekleştirilebildiği için, risk alınmasını gerektiren düzen dışı veya karşıtı siyasal örgütler, işçi sınıfı için çekici olmadı.

İKİNCİ BAHAR EYLEMLERİ DALGASI

Türkiye ekonomisi, tarihimizin en ciddi ve kapsamlı ekonomik krizinin henüz başlangıcında gibi. Bu ekonomik krizin nedenleri ayrıca tartışılabilir; ancak belirli çevreler tarafından çizilen pembe tablolar, emekçi sınıf ve tabakaların yaşadığı sorunlar karşısında inandırıcılığını yitiriyor. Özellikle elektrik, doğal gaz ve benzin-motorin fiyatlarındaki yüksek oranlı artışlar ve enflasyon oranının giderek yükselmesi, tüm emekçi sınıf ve tabakaları aynı anda ciddi biçimde yoksullaştıran bir etki yaratıyor. Bazı fabrikalarda ve kurye servislerinde başlayan direnişler, ikinci bahar eylemleri dalgasının habercisi gibi. Şubat, Mart ve Nisan aylarında yaşanacak enflasyon ve siyasi iktidarın bu sorunlarla baş etmedeki yetersizliği veya niyetsizliği, meşru ve demokratik kitle eylemlerinin yaygınlaşmasına yol açabilir.

Bu kez, 1989-1991 döneminden önemli farklılıklar söz konusu.

Yüksek oranlı enflasyon ve özellikle elektrik, doğalgaz ve benzin-motorin fiyatlarındaki yüksek oranlı artışlar, tüm emekçi sınıf ve tabakaların aynı anda yoksullaşmasına neden oluyor. İşçi, memur, emekli, işsiz, küçük üretici köylü, esnaf-sanatkar elektrik ve doğalgaz faturalarından yakınıyor. 1989 yılında emekçiler evlerini genellikle sobayla ısıtır, odun ve kömür yakardı. Türkiye’de temin edilen odun ve kömür fiyatları da makul düzeydeydi; dövizle birlikte artmazdı. Şimdi insanlar ithal doğalgaza bağımlı. Döviz kuru yükseldikçe, evlerin ısısı düşüyor.

1989-1991 döneminde evlerde elektrik tüketimi daha azdı. Otomatik çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, bilgisayar, televizyon bu kadar yaygın değildi. O yıllarda mumla ve gaz lambasıyla aydınlanmıyorduk, ancak elektriğe bağımlılık günümüzdeki kadar fazla değildi. Şimdi her işimiz elektrikle. Elektrik fiyatları da, hem özelleştirmelere, hem de elektrik üretiminde doğal gaz gibi ithal girdilere artan bağımlılığın önemine bağlı olarak, arttıkça artıyor ve tüm emekçi sınıf ve tabakaları aynı anda vuruyor.

1989-1991 döneminde özel arabası olan işçi, memur, emekli çok azdı. Benzin ve motorin de, düşük döviz kurları nedeniyle, köylünün traktörü, esnafın arabası için pahalı gelmiyordu. Şimdi özel araba sayısı 20 milyona yaklaştı. Köylünün traktörünün yanı sıra arabası da var (veya vardı). Döviz kurunun yükselmesi ve devletin vergi ihtiyacıyla artan benzin ve motorin fiyatları, tüm emekçi sınıf ve tabakaları canından bezdiriyor.

30-35 yıl önce insanların köyle bağları vardı. Tarımsal üretim güçlüydü. Kentte yaşayan birçok insan, köyden gelen tarım ürünleriyle bazı ihtiyaçlarını karşılayabiliyordu. Günümüzde köyden bir şey gelmediği gibi, köyde kalan anne-babasına şehirden yardım eden birçok işçi var.

Günümüzde işçi sayısı, 30 yıl öncesinden çok daha fazla.

İşçilerin kredi kartı ve tüketici kredisi borçları, 30 yıl öncesine kıyaslanmayacak kadar yüksek.

Diğer taraftan, işçilerin örgün eğitim düzeyi ve bilgiye erişme olanakları çok fazla. 1989-1991 döneminde işyerindeki işçilerin ve değişik işyerlerindeki işçilerin sosyal medya aracılığıyla birbiriyle anında haberleşmesi, örgütlenmesi ve tepki vermesi mümkün değildi. Bugün mümkün ve uygulanıyor. İnsanlar, toplumun büyük kesimi yoksullaşırken, bankalarda 1 milyon liranın üzerinde hesabı olanların sayısındaki artışı da, televizyon dizilerindeki yayla gibi evlerin lüksünü de, uluslararası dergilerde Türkiye’deki dolar milyarderlerinin sayısına ilişkin bilgileri de görüyor.

Siyasal iktidar ise giderek zayıflıyor.

1989-1991 döneminin eylemleri, daha önceki yıllarda gerçekleşen mutlak yoksullaşmanın mevcut düzen içinde fazlasıyla telafi edilebilmesini sağlamıştı. Türkiye ekonomisinde 1991’den günümüze ve özellikle 2002 sonrasında yaşanan tahribat, artan dışa bağımlılık ve dünya ekonomisindeki gelişmeler, büyüyen sorunların mevcut siyasal, ekonomik ve toplumsal sistem içinde çözülebileme olasılığını çok düşük gösteriyor. Bu defa herşey çok farklı. Türkiye Nisan-Mayıs aylarından itibaren büyük dönüşümlere gebe gibi gözüküyor.

Bakalım önümüzdeki aylarda neler yaşanacak. Gün doğmadan neler doğar.